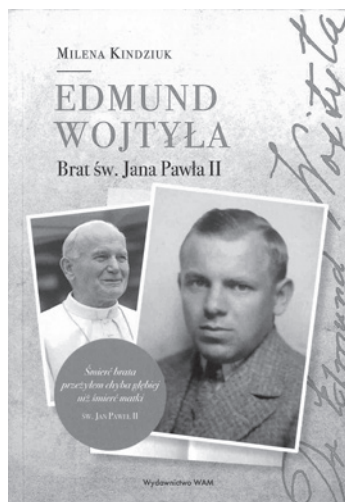

DOROTA NOSEK

M. Kindziuk, *Edmund Wojtyła. Brat św. Jana Pawła II*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2022, s. 384.

Przypadająca w 2022 r. 90. rocznica śmierci Edmunda Wojtyły – starszego brata Karola (św. Jana Pawła II) stała się okazją do przygotowania pierwszej jego biografii. Jest to wyjątkowo ważne w momencie rozpoczęcia przez Kościół katolicki procesu beatyfikacyjnego jego rodziców, Emilii i Karola Wojtyłów. Do tej pory sylwetka Edmunda pojawiała się najczęściej w kontekście życia młodszego brata, papieża Jana Pawła II, oraz ich rodziców – Emilii i Karola Wojtyłów. Przedstawiany jest jako starszy brat i syn, którego świetnie zapowiadająca się kariera i życie zostają brutalnie przerwane przez śmiertelną chorobę. Jednakże zazwyczaj brakowało dogłębnej analizy biograficznej jego postaci. Wśród obszernej bibliografii mającej za przedmiot życie polskiego papieża, prezentującej szeroko jego rodzinne i wadownicze korzenie, warto wymienić takich autorów jak: ks. Adam Boniecki, Marta Burghardt, Roman A. Gajczak, Milena Kindziuk, Bernard Lecomte, Jacek Moskwa, Józef Szczypka czy George Weigel¹. Emilii – matce papieża swoje publikacje poświęcili: Renzo Allegri, Luciano Bergonzoni oraz Milena Kindziuk², Karolem – ojcem papieża interesowali się: Krzysztof Czycz, Milena Kindziuk, ks. Ste-

¹ *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, oprac. A. Boniecki, wyd. III, Kraków 2000; M. Burghardt, *Wadownicze korzenie Karola Wojtyły*, Wadowice 2013; R.A. Gajczak, *Sercu najbliższe. Szkice z lat młodzieńczych Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, Kraków 1987; M. Kindziuk, *Zaczęło się od Wadowic. Teksty, wspomnienia, wywiady o Janie Pawle II*, Kraków 2002; eadem, *Matka Papieża. Poruszająca historia Emilii Wojtyłowej*, Kraków 2013; eadem, *Sprawa niepodległości Polski w karierze wojskowej Karola Wojtyły seniora, w: Wokół zagadnienia niepodległości Polski. Przegląd myśli społeczno-politycznej*, red. K. Maciąg, M. Maciąg, Lublin 2017; B. Lecomte, *Pasterz*, tłum. M. Romanek, H. Sobieraj, D. Zańko, Kraków 2006; J. Moskwa, *Droga Karola Wojtyły*, t. 1, *Na tron Apostołów 1920-1978*, Warszawa 2010; J. Szczypka, *Jan Paweł II. Rodowód*, Warszawa 1990; G. Weigel, *Świadek nadziei. Biografia papieża Jana Pawła II*, tłum. D. Chylińska, J. Ulg, J. Piątkowska, R. Śmietana, M. Tarnowska, Kraków 2000.

² R. Allegri, *Dwie matki Jana Pawła II. Emilia Wojtyła i św. Joanna Beretta Molla*, tłum. A. Zielińska, Kraków 2014; L. Bergonzoni, *Emilia Kaczorowska In Wojtyła. La Mamma Di Giovanni Paolo II*, Padova 1988; M. Kindziuk, *Matka Papieża...; eadem, Tradycyjne przekazy medialne o pochodzeniu Emilii Wojtyłowej, matki Jana Pawła II*, „Kultura-Media-Teologia”, 2018, nr 32, s. 114-129.

fan Misiniec, Michał Siwiec-Cielebon i Andrzej Czesław Żak³. Pierwsza wspólna biografia rodziców św. Jana Pawła II wyszła właśnie spod ręki autorki omawianej książki – M. Kindziuk⁴. Postacią Edmunda Wojtyły do tej pory zajmowali się: Luciano Bergonzoni, Jacek Matlak, Stanisław Janicki, Dorota Pałosz, Mateusz Zimny⁵. Ukazały się poświęcone mu publikacje zwarte, prasowe i internetowe oraz filmy.

Jednakże praca M. Kindziuk jest pierwszym tak obszernym opracowaniem poświęconym tylko postaci Edmunda. Tym samym stanowi swego rodzaju dopełnienie losów rodziny Wojtyłów. Autorka omawianej publikacji zawodowo związana jest m.in. z Wydziałem Teologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ze wskazaniem na badanie wizerunku medialnego. Wśród jej naukowych zainteresowań znaczące miejsce od lat zajmują losy rodziny św. Jana Pawła II.

Omawianą książkę, zamiast motta, Kindziuk otwiera fragmentem listu otrzymanego od emerytowanej polonistki z Mucharza – Ewy Czackiej, w którym poruszony zostaje wątek niespełnionej miłości Edmunda i Jadwigi Urbanówny. Właśnie niespełniona miłość tych dwojga zdaje się spinać całość przedstawionej historii, nadając jej wyjątkowy wymiar sentymalny. W liście jest również zachęta do odkrycia zapomnianych losów Edmunda: [- -] *może warto by było, abyśmy porozmawiały na ten temat*. W ten sposób zostajemy zaproszeni do podążenia jego śladem. Podobny wydzwięk można znaleźć we wstępie do publikacji: *Poświęcił swe młode życie...*, który jednocześnie mógłby zastąpić epilog. Jest to opis heroicznego poświęcenia młodego lekarza podczas ratowania życia pacjentki oraz jego własnej agonii i uroczystego pogrzebu. Autorka w ten sposób chce wzbudzić w nas naturalną chęć zgłębienia losów tak wyjątkowej postaci.

Publikacja składa się z 18 tematycznych części, wyznaczonych na podstawie topografii pamięci, miejsc i świadków życia Edmunda Wojtyły. Poruszają one konkretne zagadnienia z jego życia, jednocześnie zachowując porządek chronologiczny.

³ K. Czycz, *Ojciec Papieża. Losy porucznika Karola Wojtyły*, „Głos Podbeskidzia”, 2006, nr 12, s. 7-8 i 2007, nr 1, s. 21-22; M. Kindziuk, *Sprawa niepodległości Polski...*; S. Misiniec, *Święty Jan Paweł II. Dojrzwianie do kapłaństwa*, Kraków 2014; M. Siwiec-Cielebon, *Wojtyłowie w mundurach i ich wojskowe ścieżki... O dziedzictwie i patriotyzmie. Przyczynek do życiorysu Karola Wojtyły*, „Wadowiana. Przegląd historyczno-kulturalny”, 2009, nr 12, s. 7-30; A.C. Żak, *Porucznik Karol Wojtyła – ojciec Jana Pawła II, w świetle źródeł archiwalnych*, w: *Święty Jan Paweł II – syn oficera Wojska Polskiego*, red. nauk. A. Skrabacz, J. Dohnalik, Warszawa 2016, s. 25-50.

⁴ M. Kindziuk, *Emilia i Karol Wojtyłowie. Rodzice św. Jana Pawła II*, Kraków 2020.

⁵ L. Bergonzoni, *Edmondo Wojtyła : medico polacco vittima del dovere : doverosa memoria del fratello di Giovanni Paolo II, tragicamente deceduto a soli 26 anni, il 4 dicembre 1932*, Padova 1992; *Siedemdziesiąta rocznica śmierci doktora Edmunda Wojtyły. Uroczystości w Szpitalu Ogólnym i Urzędzie Miejskim w Bielsku-Białej*, red. J. Matlak, Warszawa 2003; film *Brat papieża*, reż. S. Janicki, Wydawnictwo i Studio Filmowe „Anima Media”, Bielsko-Biała, cop. 2006; M. Zimny, *Edmund Wojtyła. Krótkie, bogate życie*, „wSieci Historii”, maj-czerwiec 2020, nr 5-6 (84-85), s. 14-15; D. Pałosz, *Edmund Wojtyła*, biogram na portalu wadowiczanie.pl Muzeum Miejskiego w Wadowicach; *Edmund Wojtyła*, biogram na stronie internetowej domjp2.pl Muzeum Domu Rodzinnego Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach.

Prawdopodobnie związane jest to z różnym stopniem udokumentowania losów Edmunda oraz rozwinięcia badań na jego temat. Można je podzielić na cztery zasadnicze grupy, które opisują młodzińcze lata Edmunda (Pierwsze osiemnaście lat życia Mundka), studia i pierwszą miłość (Ekuś na drodze ku dorosłości), pierwsze lata kariery zawodowej (Lekarz Edmund Wojtyła) oraz to, jak go zapamiętano (Świadectwa o niezwykłym życiu Edmunda).

PIERWSZE OSIEMNAŚCIE LAT ŻYCIA MUNDKA

W pierwszych pięciu częściach opisane zostały najwcześniejsze losy Edmunda zapisane na kartach m.in. metryki chrztu, którą Autorka odnalazła w wiedeńskim Archiwum Wojskowym. Metryka potwierdza jego datę urodzin – 27 sierpnia 1906 r. (nieraz podważaną) oraz wskazuje garnizonowy kościół św. św. Piotra i Pawła w Krakowie jako miejsce chrztu. Autorka szuka również genezy wyboru imion dla chłopca – Edmund Antoni. W tej części pojawia się informacja, iż zachował się pierwszy dom rodzinny Edmunda na krakowskiej Krowodrzy. Autorka przedstawia tu również krótki rys biograficzny rodziców i wspomina, że zależało im na szybkim ślubie ze względu na oczekiwane dziecko. Atmosfery domu rodzinnego Edmunda w latach najwcześniejszych Kindziuk szuka w relacjach żyjących członków rodziny Wojtyłów z Czańca. Rysuje się obraz religijnej rodziny, której losy nierozzerwalnie związane są z karierą wojskową ojca. Stąd sześćioletni Edmund przeprowadza się do Wadowic, gdzie jego ojciec obejmuje stanowisko urzędnika wojskowego.

W tym fragmencie Autorka przybliży losy Wojtyłów w trakcie I wojny światowej z komentarzem Michała Siwca-Cielebona, badacza dziejów wadowickiej wojskowości. Opisuje mobilizację i przesiedlenie wraz z całym 56 pp na czeskie Morawy oraz pobyt Karola seniora w Kielcach. Kindziuk przywołuje okres oczekiwania przez Edmunda na narodziny siostry oraz czas jej śmierci. Autorka również dementuje tu powielaną przez biografów św. Jana Pawła II informację, że jego brat uczył się na Morawach w austriackiej szkole kadetów lub w wojskowej wyższej szkole realnej.

Opisane są także życie państwa Wojtyłów w nowym mieszkaniu przy ul. Kościelnej 7 i m.in. atmosfera, jaka im towarzyszyła w przeddzień narodzin Karola. Przy opisie mieszkania pojawia się zaskakująca informacja o „czternastometrowym” (sic!) pokoju Edmunda usytuowanym między kuchnią a salonem. Może Autorce chodziło o salon państwa Wojtyłów? Bo tylko to pomieszczenie było w ich mieszkaniu okazałe. Kindziuk dokonuje również nowej interpretacji zdjęcia, które dotychczas było opisywane jako zdjęcie Edmunda z małym Karolem na meczu piłkarskim. Autorka

wskazuje, że na zdjęciu jest tylko Lolek (sic!), gdyż zdjęcie robił właśnie Edmund. Niestety nie podaje źródła tej informacji.

EKUŚ NA DRODZE KU DOROSŁOŚCI

W kolejnych czterech częściach Kindziuk zaprasza nas na spacer śladem studenta medycyny Edmunda. Naszym przewodnikiem po dawnych zabudowaniach Szpitala Uniwersyteckiego jest prof. Zdzisław Gajda, który kultywuje pamięć o Wojtyśle. Jako student trzeciego roku Edmund organizuje wizyty lekarskie dla matki w Krakowie, ale Autorka nie podaje źródła tej informacji.

W tym fragmencie Kindziuk wyjaśnia historię relacji łączącej Edmunda z Jadwigą Urbanówną. Opisuje również postać Jadwigi i jej rodzinę. Ważnym uzupełnieniem tej części są zdjęcia z górskich wycieczek narzeczonych. Niestety nie ma informacji o tym, jak się poznali. Autorka sugeruje, że miało to miejsce dzięki siostrze Jadwigi – Janinie, która była szkolną koleżanką Edmunda. W poszukiwaniu śladów relacji Edmunda z Jadwigą, Kindziuk udaje się do Mucharza. Najciekawszy wydaje się fakt, że Jadwiga nie znała państwa Wojtyłów i nie bywała w ich domu. Po latach miała przyznać, że nie było oficjalnych zaręczyn.

Autorka prezentuje tu dalsze Edmunda losy jako studenta. Zakończenie studiów zbiega się ze śmiercią Emilii i jej pogrzebem. Po śmierci matki Edmund częściej przyjeżdża do Wadowic. Wtedy to pogłębia się duchowość Karola seniora, która z czasem naturalnie przechodzi na synów. Kindziuk odkrywa tu braterskie relacje i troskę Edmunda o rodzinę, a szczególnie o Lolka. To wtedy rezygnuje on z trudnych górskich tras, bo – jak mówi – musi *żyć dla brata*. Ostatecznie po otrzymaniu dyplomu zostaje zatrudniony w Szpitalu Miejskim w Bielsku. Autorce niestety nie udaje się dotrzeć do informacji, dlaczego był to akurat bielski szpital.

LEKARZ EDMUND WOJTYŁA

W następnych pięciu rozdziałach M. Kindziuk przenosi nas w atmosferę przedwojennego Bielska (Bielsko-Biała) z czasów pracy Edmunda w tamtejszym szpitalu. O historii miasta opowiadają historyk Piotr Kenig z Muzeum Historycznego oraz Johanna Krumpholz, najstarsza mieszkanka Bielska. Autorka dokładnie opisuje specyfikę i środowisko pracy Edmunda. Wyjaśnia, że często błędnie rozumie się słowo „sekundariusz” jako zastępcę ordynariusza. Oznacza to po prostu „następnego” lekarza z kolei. Przewodnikiem Autorki po dzisiejszym szpitalu jest wicedyrektor Grzegorz Kubica.

Pojawiają się również nieznanne dotąd fakty dotyczące pracy zawodowej Edmunda. Pracował nie tylko na oddziale zakaźnym, lecz także jako pediatra w przyszpitalnej przychodni oraz poza godzinami pracy leczył bezpłatnie ubogich. Autorka przywołuje tu postać ciotki Edmunda, Stefanii, która mieszkała i pracowała w Bielsku jako nauczycielka. Stwierdza, że z pewnością musiał mieć z nią kontakt. Przy opisie jej osoby pojawia się wcześniej nieznaną informacją o pobycie 6-letniego Edmunda u Stefanii podczas wyjazdu rodziców do sanatorium w Karlsbadzie. Milena Kindziuk znajduje jej były dom, gdzie wynajmowała mieszkanie i gościła swojego brata z synami.

Przywołuje tu również postać pacjentki, którą się opiekował. Była nią Rozalia Pala, której grób udaje się Autorce odnaleźć. Prezentuje w tej części pogląd, że nikt z rodziny nie wiedział o chorobie Edmunda, a o jego śmierci ojciec i brat dowiedzieli się dopiero dnia następnego, gdy zadzwoniono do koszar (niestety tu również nie podaje źródła tych informacji). Znajduje się tu także opis pogrzebu. Autorka publikacji przytacza mowy pożegnalne i podziękowanie ojca i brata za udział w pogrzebie zamieszczone w prasie. Nakreśla także atmosferę panującą w rodzinie po śmierci Edmunda, wskazując m.in., że praca ciotki Stefanii jako nauczycielki była w tym okresie gorzej oceniana, co tłumaczyła wyczerpaniem nerwowym, które Autorka łączy z tragiczną śmiercią Edmunda.

ŚWIADECTWA O NIEZWYKŁYM ŻYCIU EDMUNDA

W kolejnych pięciu częściach zawarte zostały świadectwa o Edmundzie: kard. Stanisława Dziwisza, Danuty Rybickiej, Wandy Póltawskiej i Janiny Urban. Wspomina go również papież Jan Paweł II, m.in. w przytoczonej przez M. Kindziuk rozmowie z Andre Frossardem. Edmund był dla niego wzorem i *odzwierciedleniem ducha całej rodziny*. Młodszy brat kultywował pamięć o starszym, m.in. poprzez uczestniczenie w rocznicowych spotkaniach rocznika Edmunda z wadowickiego gimnazjum.

Milena Kindziuk podejmuje tu opowieść o dalszych losach Jadwigi Urban i cudem odnalezionych wspólnych z Edmundem zdjęciach. Po wyborze Karola na papieża Jadwiga nie mówiła już o swoim narzeczonym, pragnąc zachować anonimowość. Listy Janiny i Jadwigi Urban, spisane na prośbę Zbigniewa Bieniasza, Autorka znalazła w Muzeum Domu Rodzinnym Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach pod koniec pisania książki, ale informacje w nich zawarte wykorzystuje we wszystkich jej fragmentach.

Autorka zwraca uwagę także na inicjatywy powstałe w celu niesienia dobra dla chorych, inspirowane działalnością dr. Edmunda, m.in. utworzenie Stowarzyszenia

imienia doktora Edmunda Wojtyły w Wadowicach oraz nadanie imienia dr. Edmunda Wojtyły Szpitalowi Miejskiemu w Bielsku-Białej (od 2012 stał się częścią Beskidzkiego Centrum Onkologii im. Jana Pawła II). Imię dr. Wojtyły nosi Wojewódzki Małopolski Szpital Chorób Płuc i Rehabilitacji w Jaroszewcu. Rada Miejska w Wadowicach ustanowiła rok 2022 rokiem Edmunda Wojtyły, a bazylika Ofiarowania NMP w Wadowicach chce przybliżyć ludziom jego postać. Natomiast Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach ogłosiło akcję zbierania poświęconych mu pamiątek. W Bielsku-Białej powstaje szlak *Śladami rodziny św. Jana Pawła II*, gdzie Edmund również zostanie upamiętniony.

Idąc tym tropem, M. Kindziuk jest wewnętrznie przekonana, że Edmund powinien dołączyć do grona świętych i zachęca do szerzenia jego kultu. W zamykającym publikację rozdziale pojawiają się wypowiedzi o świętości i postawie życiowej Edmunda oraz inicjatywach mających doprowadzić do wyniesienia go na ołtarze. Jednakże Autorka przytacza tu również opinie, że *takich jak on było wielu*.

NA ZAKOŃCZENIE

Po lekturze kolejnej książki z cyklu publikacji M. Kindziuk o rodzinie Wojtyłów muszę pokusić się o stwierdzenie, że jest to jej najlepsza książka na ten temat. Autorka w dalszym ciągu podejmuje zagadnienia i fakty powszechnie znane z ich życia, ale wykorzystuje je w sposób trafny i przemyślany. Jednakże często ma się wrażenie, że porusza wątki znane z poprzednich jej publikacji. Tworzy kontekst wydarzeń z życia Edmunda, eksponując jego postać na tle życia rodziny. Postać do tej pory znana jako „brat papieża” zyskuje nowy wymiar – człowieka z krwi i kości. Nie oznacza to jednak, że Autorka rezygnuje z przyjętej również w poprzednich publikacjach konwencji gloryfikacji głównego bohatera, stara się go jednak poznać na nowo, przytaczając nieznanne fakty z jego życia.

Publikacja została podzielona na 18 tematycznych części, a właściwie mogliśmy powiedzieć: 18 obrazów czy też aktów teatralnych. Autorka porządkuje wiedzę o życiu Edmunda Wojtyły, budując narrację poszczególnych rozdziałów wokół przełomowych wydarzeń z jego biografii. Korzysta z zachowanych relacji świadków, jak i w dalszym ciągu (jak ma to miejsce w poprzednich jej publikacjach) z relacji „świadków świadków” życia rodziny Wojtyłów. Nie obywa się również bez charakterystycznych dla Autorki dopowiedzeń, mających odgrywać rolę tła dla ważnych wydarzeń, spajając luźne wątki lub wywołać konkretne emocje w czytelniku. Przykładem może być choćby wyekspozowanie wątku chorób zakaźnych w życiu Edmunda – najpierw podczas jego pobytu w Hranicach, a potem w pierwszych latach po wojnie

w Wadowicach. Epidemia pojawia się również wówczas, gdy Edmund jest już na studiach, a w 1926 r. w Wadowicach mają miejsce masowe zachorowania na płonicę.

Książka M. Kindziuk jako spełniająca wymogi naukowe została opatrzona przypisami, wykazem zdjęć oraz zgromadzoną bogatą literaturą przedmiotu. Bibliografia obejmuje źródła archiwalne, prasę, filmy, relacje ustne, opracowania i źródła publikowane, jak również niepublikowane. Ważnym uzupełnieniem publikacji (jak ma to miejsce w każdej pracy Autorki) są nieznane szerszej publiczności fotografie archiwalne, a także współczesne kadry, które w sposób naturalny wzbogacają opowieść. Często stanowią punkt wyjścia dla opisywanego zagadnienia. Ważne dla łatwiejszego odbioru tekstu są przygotowane przez M. Kindziuk indeks rozmówców autorki cytowanych w książce (s. 327-332) oraz *Genealogia rodziny Wojtyłów* (s. 333-334).

Edmund Wojtyła. Brat św. Jana Pawła II kończy swego rodzaju trylogię o rodzinie Wojtyłów, stanowiąc jej mocny filar. Zachęcam do lektury wszystkich książek z tego cyklu, bo pomimo powielania i poruszania wielu wątków na nowo przez Autorkę uzupełniają się one nawzajem, tworząc obraz rodziny silnej wzajemną miłością i wiarą w sens życia.